

Niamuno Sargas

broliams Lietuvininkams žines parnešas.

Niamuno Sargas, Ragaineje kas pėnhyzią išdūdamas, kaštūja prie arcžiausiojo pušto ar per gromatnešį apsteliutas ant bertainio meto 35 peningius, su prinešimu į namus 50 peningiu. Ir pati laitraščio spaustuwe priima apsteliawimus.

Apfakymai į Niamuno Sargą įstatomieje kaštūja po 10 peningiu už kogn smulkeis raštais išspausią eilę ir yra šio laitraščio spaustuweje priimami. — Gromatas dėl laitraščio rašomas priima rėdytojas Ragaineje (Ragnit).

Mr. 2.

Ragaineje petnhyzioje 3. oktoberi

1884.

Lietuvininkai užprašomi apsteliuti kas nedėle išeinantijį

„Niamuno Sarga“.

Wisi puštai, gromatnešei ir pati laitraščio spaustuwe priima apsteliawimus už 35 pf., su atnešimu į namus 50 pf. ant bertainio meto.

Rėdytė „Niamuno Sargo“.

Mano mylimieji brolei, garbingieji draugai!*)

Kune rods toli nū jusu besirazdamas, ale tik dwaseje širdingai su jumis wisiis suvienytu besijausdamas, nors iš tolino kampo, nors šilpnū rašomu žodžiu, jus įkalbinu — jus pasweikinu šioje ady-noje, su širdinga dėkawone po akiu musu dangiškojo Diewo pasižemindamas, kūrš mums tą ilgai kawotąjį, tą tankei beweil liudnai prašotąjį musu mērį tik, tik galiansei atšiekti dawē — beje kūrš mums sulaukti dawē itaisymą „Lietuwiskiosios mokšlo draugystės“, kurioje Lietuwininkai patys pagal žokaną ir pagal pacziū Wotieziū paweikšlą susiwiensija, o dwafiskai lyg į eilę sustoja pašelpimui bei iškawojimui musu mielosios ir brangiosios, musu senosios ir garbingosios kalbos, beje musu, iš linksmosios jaunystės wifos žmoniū giminės, iš ano tolinojo, senei prapūlusiojo, žemiškojo rojaus, nū giminės iki giminės, dar wis išpažitinai, palinkšminotinai, neišgaipštinai, nesmertelnai per musu dwasės ir širdis škabancziosios, Lietuwiskiosios kalbos! Beje, ar ji ne ir šitoje swarbijoje ady-noje tikrai mums šamba lyg į musu širdį, nū tokios dau-

*) Pranešimas laisytinas 12. janur. 1884. Tūlėje ant susirinkimo Lietuwos mōlstoju ir musu kalbos užtarėjū, kūršai wienof per falczią ir gaipšinimą priešgyniu neiwyko ir kūršai dar tebelaukia naujo jumadininio musu kalbos užtarėjū. Šipaudjame šį pranešimą, idant Lietuwininkai žinotu, koks yra mēris ir linkis tos busencziosios draugystės dėl išlaikymo ir šelpimo Lietuwiskiosios kalbos.

gybės mielu wėrnū Lietuwininkū burneliu? Ar ji ne ir šitoje swarbijoje ady-noje lyg regimai taip meilingai žwelgia ant musu, lyg kokia sėna, o tik wis jauna motynelė wisu sawo numyletuju, lietuwickai kalbancziūju kudišeliu? Ar ne ir mus ragina — su aparelemis ir smutnu balsu mus ragina, lyg kokia bėdoje bei war-gūse praštota grafi mergaitė graudžei mus ragina, idant mes prieš fiancziancziję wėtrą įą apgītum, iš smutnybės bei bėdos įą išgelbētumbim? Beje mes wisi matėme tawo graudžiausias afareles, tu mieloji, praštotoji — mes wisi, kuriu jaunastias mislis ir jaunūsius sapnuz tu, lyg meilinga motynelė, tartum su balandelio sparnais, taip meilingai šyk buwai apēmusi ir apškabėjusi. Mes wisi girdejome graudujį balsą tawo šaukimo ant pagalbos — o mes atėjome ant pagalbos. Mes atėjome, su sawo mislini ir su sawo žodžiu, su sawo darbu ir su sawo turtu, taw pagalbą atnešti norėdami. Mes atėjome, sawo proce ir sawo šylą, sawo niųegą ir sawo galybę, lyg kokią rasi praštą, ale tik sawo brangiausiąją dowanėlę, taw apėrawoti išsiilgdami. Diewe, iš dangaus žiūrė ant musu dowanėliu, ant musu apėrawoniū — Diewe, jas pašwentil ir sawo pasimėginu peržegno! — ir Diewe, būk, kad triwieniojo Diewo wardan ir su jojo malone sawo apšiemimą pradētum o ir iki palaimingojo peržegnotojo pašiefimo tikrai išwestumbim. Beje, tai, Diewe, būk!

Musu apšiemimas tai išlaikymas lietuwickiosios kalbos ir iškawojimas jaunūju dušeliu prie kriščioniskiosios wėros, kuri pagal Diewo dawadą nū dienos pirmūju sekminiū wisiems žmonėms juu pacziū prigimtoje kalboje pranešama turėjo buti, o ir wienintelei su motynos balse-leis tegal jeiti į širdį — toks apšiemimas, tai galime iš sawės numangti, Diewui tikrai patinkas yra darbas. Ale kad tai ir musu waldonams patinkas darbas, tai tūjans gawname patirti ašimindami tikrai karališkojo musu kara-

liaus žodžio, kad jis noris, idant wisiems jojo cecorystės padonams kriščioniskioji wėra išlaikoma butu! Ale kaip galetu wėra išlaikoma buti be prigimtosios kalbos, su kūrš, pagal Diewo dawadą, nū pirmūju sekminiū dienos iki dabar, o iki czėsu galo, ewangelijos pranešimas neatrištinau suvienytas tur buti? Taigi tas, kūrš mums sawo norą iškreiptė, kad wėra tarp musu išlaikoma butu, tas mums tam patim czėse yra iškreiptes ir tąjį sawo norėjimą, kad ir ta kalba tarp musu išlaikoma butu, kurioje wienintelei wėra musu jauniems gal į širdį jeiti ir širdyje pasilikti. O kur-gi dar galetumbim apie tą dalyką abejojime buti? Szalin, senei šalin yra anie smutniejie czėjai, kad kokie melagei, nei patį musu augštąjį waldoną begediškai apškelbti nesibijodami, žmonėms pamelūti išsidrįsti galedawo, būk musu mielasis cecorius išgaipšinimą lietuwickiosios kalbos paliepes, o būk kōznas, kūrš lietuwickaję kalbą išlaikyti jieškās, su tūmi prieš cecoriaus walę prisistengias! Atpencz, mano mielieji brolei, nei wienas žmogus nėra maloningesnė mislį iškreiptes prieš musu mieląjį lietuwickąją kalbą, kaip anšai musu garbingasis cecorius, kūrš musu Lietuwininkū dēputacijonui, į Berlyną nukeliawustiamiam, aiškei sakė, kad, „jei jis dar jaunėnis butu, patšai dar tą graziąją lietuwickąją kalbą mokinties norētū“. Tegul keli kiti žmonės napolenczia musu mielosios kalbos, kiek tik nor — ale mums pamelūti, būk ir garbingiausis musu cecorius jos napolencziąs, tai jie daugiaus negalēs ir nistengs, nū to czėso, kad anšai antrasis cecoriskasis žodis apie kalbą, kaip ir pirmasis apie wėrą, palinkšminojanczei per musu apsmutnyhtasias širdis škabėjo. Rasi pastiprinimui jusu nusitikejimo šlužys, ang senąjį, o tik Lietuwininko širdį wis iš naujo palinkšminojancziąjį žinę dar šyk su žodžiais mano jau senei nāprofnai išleidimo laukiancziosios giesmės girdėti. Tai jums ant mislies nuramdymo bei

brasos padrutinimo iš anu tikros lins-
smybės bei augšto palinkšminojimo pilnu
deputacijono dienu paslaitysiu, ką cē-
corius aną šit sakė apie lietuvįs-
kaję kalbą. (Dar ne wiskas.)

Wytautas, Lietuwos Didysis Kuningaitis.

Rašo J. A. Crupnelis.

(Priemazga.)

I.

Wytauto gimimas. Jo tėvai. Wytautas
jaunu kareiviu. Sandora su Kryžokais 1378 m.
Algirdo myris. Jagėla palieka Didžiųjų kun-
gaikščiu. Senlybės senėjo Keistucio prie Ja-
gelos. Jagėla pradeda Keistucio neužleisti.
Waidyla susimartina su Jagėlos seserimi. Iš
to kila barnis tarp Keistucio ir Jagėlos.
Jagėla susijungia su Kryžokais Keistutį iweikti.
Keistutis pajunta wylu ir užpūla ant Wilniaus.
Jagėla kalinys. Keistutis — Didysis kun-
gaikštis. Keistutis iškeliuoja į Sėwerską. Ja-
gėla wėl tampa Didžiųjų kunigaikščiu. Kei-
stutis su Wytantu apgulia Trakus. Jagėla
nor taikyties. Keistucio prigawimas. Jo myris
ir palaidojimas.

Wytautas gimė Trakųse 1344 m. Jo
tėvas buvo Keistutis, Gedimino sunus,
Algirdo brolis, naršus Žemaitėsiu kun-
gaikštis. Jo motyna buvo Byrutė, dukte
bajoro Wydiminto, weidalytė (Diewu tar-
naitė) žinėjios, būwusios Palangoje ant
krasto Baltųjų (Aušriniiu) juriu. Ji
sawo mergystė buvo pašwentusi Diewu
tarnawimui, bet Keistutis ją pamatęs pa-
milo, ir nežiurėdamas ant prisirikiimo prie
stabmeldystės, pažeidė tikėjimo įstatus, pri-
werstinai ją iškabeno į Trakus ir wėdė
1338 m. Tėwas ir motyna iki gywenimo
pabaigai buvo karštais stabmeldžiais ir
paslutineis apgynėjais šito tikėjimo, dėl to
stabmeldystėje užaugino ir sawo sunų
Wytantą; bet šis iš jaunu dienu lanko
prie karo darbu, anksti permantė, kad atejo
laikas nustumimo parwojingosios waldžios
weidaliotu, išnaikinimo stiebu, ir kad tike-
jimas į tikrąjį Diewą tur jau buti wisoje
Lietuwoje. Wytautas pacioje jaunystėje
susijadėjo su Marijone, dukterimi Lufomo
ir Starodubo, kuriai mimirus, apie
1379 m. apsiwėdė Anę, dukterį Swiato-
slawo, Smalenisko kunigaikščio. Karystėje
pirmąjį sykį girdime apie Wytantą, jau-
nikaitį aštuniolikos metu, 1363 m., kada
jisai su sawo naršijiu tėwu Keistuciu
muše Wokiečius pas Suldawą ir Osterodę.
Pradžioje 1370 m. su sawo bieziuliu Ja-
gėla po waldžia dėdžio Algirdo stubina
ateiti su pašalpa sawo tėwui Keistucini,
tūni tarpu, kaip ans sudegino Kryžokų
pilį Ortelsburkį. Sefanėjame mete sykii
su tėwu dūda pagalbą Wikolui, Tweros
kunigaikščiui, jo kare su Dimitru, Wu-
slawos (Wasławos) kunigaikščiu. Jis wie-
nas, kaip tikras wadowas pasirodė 1376 m.;
jis užpūle ant Wokiečių ir sugrįžo su
pelnu namon, o ateinancijame mete iš-
naitino su gili (abazga) ant Miamuno
kranto. 1378 m. Wytautas kartu su Jagėla
ir Keistuciu prisklause prie sūdermės (San-
doros) padarytosios Trakųse su Kryžoku
mistru (wadowu); ant sūdermės, kuri iki
šiandien yra užlaikyta senoje Karaliauciaus
kniginėje, tarp kitu parąšu atsiranda
ir Wytauto spaudėle (peczwietė).

Algirdui numirus, sostas Didžiojo ku-
nigaikščio teko pagal tėwo prižadėjimą ir
motynos Julijonės rupestį — Jagėlai,
neturincijam budo nė tėwo, nė senoliaus
(tėwoto). Pasenęs kunigaikštis Keistutis
iš warnos wales pasidawė brolawaitiui,
bet nepalikdawo jį be sawo rodu ir per
gimtinį įstatą įstikidawo į wiespatystės
reikalus. — Per Lietuwu paprotį, kursai
buwo iš senowės wartojamas už įstatymą,
Keistutis, kaipo seniausioji giminės galwa,
išdūdawo nusprendimus apie naminius
barnius samiskiu ir apie turtu dalinimą.
Jagėla wadinosi wardu Didžiojo kun-
gaikščio ir turėjo didesnią dalį ne kaip
brolei ir dėdis, bet įtektė ant weikalu
wiespatystės dėl naudos wisu padonu pri-
klause Keistuciu; jodžiu sakant, waldžios
pirmystė ant jo pusės buwo ir užsilaike ne
tiktai per padonu meile, bet ir per pagarbe
ir nusitikėjimą į jo išmintį dalytiniu kun-
gaikščiu. Wisu gūdojama didybė ir
wyresnybė naršingojo Keistucio sunkino
Jagėlą, kurs tiktai priejasties įeškėjo,
idant išiwalnytų nū dėdžio priežiūros.
Priejastis greitai atsirado. Jagėla išleido
sawo seserį Mariją už sawo mylimojo
tarno Waidyliaus, žmogaus žemos kilties,
sutejians ir godišians. Senasis Keistutis
negalėjo dawanoti brolawaitiui toki giminės
nužeminimą ir regimai įkreikė Jagėlai
sawo nepamėgimą. Waidylius žinojo, kad
Keistucio nenumaldaus, ir kad mandrusis
senis bus amžina kiltini jo garbės trok-
štancijoms mislims; dėl to-gi wartojo wisą
įtwėpimą ant to, silpnąjį Jagėlą suwesti į
barnį su dėdžiu. Su šiūmi meriu jis
nukeliawo pas žokaną Didįjį mistrą Win-
riką Kniprode ir papasakojo jam linkimą
šinę apie nesutikimą Lietuwos waldonu;
Kryžoku mistras nusiumtė pasiuntinytę pas
Jagėlą po Ribigerio Elnerio wėdimu.
Susiwasiawo augšti swecei ne toli Do-
wydžkiu kiemo, tartum ant medžiošlės, o
noredami paslėpti tikrąjį sweigos priejastį
pasikwiele ir Wytantą ant medžiošlės.
Ezionai tarp garšiū cziašniū tapė padarytas
paslėptas sūderėjimas: Kryžokams padėbant
atimti nū Keistucio ir jo šeimynos wisas
tėwiskaines dalis. Wytautas nenumany-
damas apgawimo ir tikėdamas į Jagėlos
gerą welyjimą nėko nežinojo apie artimąjį
parwojų; tėwas gawęs šinę iš Osterodės
nū Wybšteino apie Waidyliaus keršymą
pranešė apie tai Wytantui, šis ir tūmet
tėwą ramino, sawo draugystę su Jagėla
primindamas; bet šis jau tada rengėsi
užimti Polocką. Wytautas tame tarpe
buwo tėwo dalinyje Drogichyne; štai Kei-
stutis gawo nū sawo draugo ir prieteliaus
Wybšteino raštą Jagėlos liki mistro Win-
rifo Kniprodes, atimtą nū pasiuntinio.
Nėra nė jokios abejos apie priegawystę:
Keistutis haukia sunų į Trakus, o pais
renka waiską, weil užpūla ant Wilniaus
(1381 m.), wargina Jagėlą su jo motyna
ir siuncia jūis į Wytebską. Waidylius,
kaipo priejastis šito waido, tampa pakartas,
o Keistutis išhauktas Didžiųjų kunigaikš-
čių. Jagėla prisiekęs nėkad nefilti prieš
wyresnįjį kunigaikštį, gawo į dalis Wy-
tebską ir Kriewius. Wytautas graudingai
patyręs apie nelabytę sawo bieziulio atejo
su kareivais pas tėwą. Keistutis pasisku-
bino nuramdyti Sėwersko kunigaikštį Di-
mitrą Kaributį, Algirdo sunų. Wytautas
paliko su mazu waisku Trakųse. Waidy-

lius palikė Mariją ir kunigaikštėnė Ju-
lijonė negalėjo Keistuciu dawanoti: pir-
ma jį užuodymą wyro, o antroji už nu-
gramdytą mylimojo Jagėlos. Jos ap-
walde protą silpnąjo kunigaikščio ir pri-
kalbino jį ant antrojo pakilimo. Wokiečiai
pasiskubino su pašalpa, ir Jagėla su stipriu
waisku netikėtai pasirodė pas Trakus ir jūis
jėmė. Wytautas neįstengdamas atsispirti
prieš stiprų sujungtą waiską Kryžokų ir
Jagėlos, nuejo į Gradną susiwienyti su
tėwu, pas kurį weikė nusiumtė pasiuntinius.
Jagėla užėmė neginamąjį Wilnių ir išsi-
kaukė Didžiųjų kunigaikščiu! Keistutis
susijungęs su Wytantu pasiskubino į Trakus
ir mėstą apgulė; Jagėla prieš jį išejo, bet
jaušdamas, kad musis nebus lygus ir nu-
sitikėdamas ant Wytauto bieziulystės susi-
mislojo jūis prigauti: nusiumtė sawo brolių
Swidrigailą su boromis išlygomis ir lai-
dawimais, kad Keistucio ir Wytauto neuž-
gausė. Wytautas Jagėlai pawėryjo ir pri-
kalbėjo tėwui nueiti į priešininku gili
(abazga); bet kaip tiktai jie prisitartino, jūis
tūjais apstoje primertė waziūti į Wilnių,
o tū tarpu nusiumtė įsakyms taršį wardan
Keistucio, idant jo kareivėi įstirytus;
šitie įtikėję padėjo ginklus. Jagėla šokęs
ant bekarwii wyru paėmė į wergystę 5000
žmoniū, o kiti išbegiojo. Kaip tiktai wisi
atkeliamo į Wilnių, ir kaip Jagėla tikrai
patyrė, kad jau nebėra Keistucio waisko,
tūjais liepė sawo tarnams ginklus nū jo
dėdžio atimti, senelio turincio 80 metu,
ir jį žabangais apkalti; su Wytantu ma-
žumą malonians apsiėjo, nės negalėjo už-
miršti, kaip pereituse metuse Wytautas u-
jį melde sawo tėwą. Sufanitą tūjais
senelį nusiumtė su druta sąrgybe ir kareiviu,
kur imetė jį į gilią pašemę, o Wytautas
paliko Wilniuje, nės bijojo abudu jodžiu į
wieną falejimą. Po penkiu dienu paslapto-
mis tapė nužudytas Keistutis ir jo tarnaitis
— jaunas Rusinas, kursai šoko sawo poną
gelbėti. Įdant piktadėjystė butu paslepjama
ir wisi butu perliudyti, kad Keistutis sawę
pa's nusižudė, būdelei užimaugė jį su jo
špepetele, o pastui Swidrigaila Keistucio
lawoną atwežė su didele iškilme į Wilnių,
kur jis ir tapė sūdegintas pagal paprotį
stabmeldžiu pakalūje Szwentragio. Pa-
dawimai (pasakos) sakė, kad kuną deginant
jėmė po degancziū laužų (malū krūwa)
atsidariusi į sawę garbingasias dulkes
garbingojo kunigaikščio priėmė.

Wargas ir gedą taw, Lietuwa! Žeigu
tawo sumis drįsta nužudyti toki didwyri,
kursai per 60 metu gynė tawę sawo krauju
nū baisingųjų Kryžokų, kariawo už tawo
walnybę, dieng ir naktį dirbo dėl tawo
laimes, o dabar miršta per ranką sawo
brolawaitio! Ak baissi piktystė! Wargas taw,
motynėlė Lietuwa! Kur žusta dawanai tokie
wyrai kaip Keistutis, ten nebus labu dienu,
ten nežibės walnybės saulė!

Lietuwa, tu motynėlė!

Aš tawę naktį sapnuju,

Prie taw' mano wis širdelė,

Taw aš giedu ir dainuju!

Kad waldonas tawo žusta

Nū brolawaitio nelabytės,

Ir širdis tad mano džiusta

Nū tos gėdos, nū biauptytės!

Dūk, Diew', kad tofio neaugtu,
Lietuvai kur nenor gero;
Dūk, Diew', kad ji daug sulauktu
Tofiu, kur jai gerą daro!
(Dar ne wiskas.)

Gromatės iš Amerikos.

(Priemazga.)

Seigu jau pristofsta žmogus dūnos, tai apie jo dorifkajį ir dwafifkajį užauginimą nėra ko nei šneketi. Ne wienas apmąstio, jog gana, kad waišas išmofsta poterius žodis i žodį atkalbėti, o jei jau ir maldu knigoje sugraibo pasfaiyti, tai jau gana yra mofintas ir protingas. O wyriaufybė (Mafkolioje) swetifkioji ir baznytifkioji mažai apie dwafifkajį išlanfitymą žmonių proto rupinasi, abidwi prifibijodami, kad apšwiefstieji žmonės nepastotu ju buwini pawojingi... Apgauti apgawikai! Kieno darbas yra pamatūtas ant teifybės, tas neprivalo bijoti, jei žmoniū didmena ims suprafti tą teifybę... Bet czia regimai teifybė tėra tik ant lupu tu, kurie apgina aną, bet ne gywenimo dugne... Taigi ar dywai, jei stoka walnybės, atmetimas mufojo žmogaus ir jo paties krafte nū urėdu, stoka dūnos ir pelno (uždarbio) pabrifese (dirbtuwėse), kuriu mušu krafte mažai tėra, o ir tai nelietuwifkioje rankoje, stoka reifalingojo apšwietimo, stoka atwangumo, o dorifka ir dwafifka prapanda; jeigu tai wis, sakau, supubina mušu iš prigimimo nemitry žmogų, taip kad jis nemėgimo perimtas nū žmogūmo pasifbandžia kelianti i swetimą kampą, apie kurį norint netur žmoniū, bet yra girdėjęs iš ten einantįjį garšą... Toks tai žmogus surinkęs sawo daigtus, sulasęs paskutinią grafi, kiutina i swetą ar wienas pats — kas retai atsitinka — ar tankiaufei fusidėjęs su žydu, t. e. žyda užmokėdamas už tai, kad jis parodys kelią per rubėžį ir per swetimus krafčius, iki ant galo nukelianja i wietą, kur pradėda naują gywenimą naujose ir nepaprastose išlygoje...

Iš žmogifkiofos pusės žiurint i klaušymą išeiwifstės, kas-gi galėtu ginczytiefi, jog tai yra geras atsitikimas. Išeiwis pasifgelba nū daugybės kancziū. Tis ir swetur dirba, dirba daugiaus ne kaip namėje, bet ten ir jo darbas geriaus užsimoka, ir išlygos polytifkios, draugifkios (draugyftifkios) yra ten kitokios; ten ir walnybės daugiaus, ten ir moflinydzia tožnam atwira... Bet pažiurėjęs kaip gentininkas (už žmones pasirupinandytis) kiekwienas gaudžei apšwiefks matydamas, jog i swetimą krafstą plusta tief darbinės lylos, tief jau išaukletu ir išliulitū žmoniū; o ar wienas iššinefia ir žiupsnelį piningu? Žmonės, kurie nesifijo nei nežinomū priegadu, nei nepažistamū kampu ir žmoniū, regimai tur daug drąsos, ir išstifkėje sawo pajėgomis, yra afyli ir stropūs darbininkai, ir gana tur žmoniū; taigi i tewifkės išfeliuauja gėrmės (germena)... palikufieje gywentojai pasfinera smūdoms gal toliaus tefsti sawo pūšnūdį gywenimą ir nesirupinti nei apie sawo giminės ir gėtės weikalus.
(Dar ne wiskas.)

Pamofklai apie galwiju ir atweliu auginimą ir gydhyma nuo nekuriu ligu.

(Priemazga.)

Toks karmės prižiurėjimas, labiaufei priekš atfiwedimą, yra neatmestina reifalingas del jos pieningumo.

Priekš patį telyczios atfiwedimą, pada-wusi jai ebeji arba gėrimą, milžeje tur po ja atfišesti kaip po melžama karmė, ap-mazgoti jos tefmenį ir pradėti ją milžti, kaip karmės melžamos, idant ji priprastu prie milžimo; tai reikia daryti tris kartus: rytmetyje, per pietus ir wakare. Tas triušas bus gerai užmokėtas, nės telyczia dar per keliatą dienu priekš atfiwedimą pradės dūti pieną. Tokiu tai budu ga-spadorius ištaifys saw pieningą karmę. Jei dar czia mes pasafytime, kad daugumas pieno eina pagal daugumą gero, gardaus gėralo, o gerumas pieno pagal gerumą pašaro — tada gaspadorius lengwei sawo karmę taip galės užlaifyti, idant iš jos turetū daugiaus naudos, ne kaip iš keturiu menkai užlaifomu karwiu. Dar czia turime priminti apie wieną smarbi daigtą — tai apie užleidimą pieno, arba nustojimą mušu karmės milžti, kada ji jau antrą kartą pastojų wesenti, nės tai yra pritirta, jog karmė po antro ir taip toliaus atfiwedimo pati tame laike nustoja dūti pieną, kuriame po pirmo atfiwedimo buvo užleista.

Jei jau wisu galwiju nėra galima namėj laifyti, tada reikia laifyti nors melžamasias karmes. Karmė ant ganyfkios ganomaji, nekados nedūs tief pieno, tief namėj šeriamoji; pieningai karmei, užau-gitai kaip augšeziaus pasafyta, pakol ji namon pareis, daugumas pieno jau išbėgs. Tą patį pamatytime ir namėj, stalbe ant grindziū, jei milžeje pasiwelės, neateis milžti paprastame laike.

Czia dar turime priminti, jog šwėzios šėtos nekados galwijams nereikia dūti, bet tiktai išdžiūwusią arba apwyhtusią. Norint wienu kartū šėtos ant keliato dienu pri-pianti ir norint, idant ji kruwoje nesu-pelėtu, arba lytui užėjus wififklai nebutu primerkta, reikia netoli staldo ifasti stulpą ir, išgrėžus jame styleles, ten įmūsti sferjai keliatą lazdu, ant kuriu pastians galėtime džiauti šieną — jis ten wejo perpucziamas gceitai išdžiūis ir lytus jo nefugabys.

Apie weršiu atjungimą ir ju pripratinimą prie ganyfkios.

Kita balis — tai kitas įpratimas. Del to tai daugumas ir paprocziū atjun-giant weršius nū karwiu. Nekurie ga-spadorei palieta weršį prie karmės diena ir nakti, ir tai taip ilgai, pakol nepamatys, jog weršukas budamas šale motynos iš-moko imti pašarą i snukelį. Tada weršį šale motynos pririfka prie lowio ir padūda jam truputį geresnio pašaro ir gėralo; motynai išmelža pusę pieno, o antrą pusę atidūda weršini išžiūti; po nekuriu laiko motynai wifą pieną išmelža prileidždami weršį prie jau išmilžto tefmenies — tai daro per kokią nedelę, o pastians jau wi-sifklai weršį atsfiria.

Riti wel gaspadorei, tūjans po atfi-wedimo atsfiria weršį nū karmės ir ji prie motynos prileidžia tiktai eidami į milžti; pusę pieno milžeje išmelža, o pusę weršis

išžinda — tai taip ilgai daro, pakol ne-pamato, kad jau pats weršis pašarą priima — tada ji wififklai nū motynos atsfiria.

Riti-gi gaspadorei, tūjans po atfiwe-dimo atsfirdami weršį nū motynos kas diena ji keliatą kartū prileidžia prie mo-tynos žifsti ir išmelža tiktai tą pieną, katraš palieta po weršio prififžindimo.

(Dar ne wiskas.)

Iš swetur.

Ekreikija. [Wyno Cziakai] nesenei fusieje sutarė prašyti, kad nekuri dalis Wyno mēsto atwiras šiules su cziatifkla (bėmifka) kalba ant sawo kafstu itaifyditi tur, kadangi cziatifkioji draugystė „Komen-fky“ neifstengianti tief cziatifku šiuliū iš-laifyti, tief reifalas; nės daugiaus ne kaip 100 cziatifku tūdfki efancziuje šiuleje negalėjo buti priimamas. Cziatu wai-kai tegal tik prigimtoje kalboje buti pamo-finami, idant tofiu budu iš ju padori padonai butu. Sie ketą prašydamai eiti iki moflo ministerio ir žemės roto.

— Wynas, 21. sept. Apturetojis nekuriū amerikoniškios mustijos prie pali-piancziojo apicero Ufsero kazernos atėjo geidandamas už 6000 auffinu (12000 m.) lawoną nužudytojo anarkifto Kammererio nupirtti ir įbalzameraves ant regyfkios pastatyti. Jo meilijimas netapė išpildy-tas. — Anarkifstas Kammereris tapė 20. sept. ant kartuwiu žudytas. Antonas R. Szlezijoje gimes, 22 metu senas, nepako-rawotas, newedes, knigu rifejas, priflaufe jau ilgai socijalistifklai darbininku partijai. Pernai ant fusirinkimo anarkifstu Zürich'e fusipajinęs su anarkifstu Stelmacheriu fusi-tarė to furinkimo fufnekejimūs feldamu su wifomis prieprowomis i kową priekš efancziąje žmoniū draugystė stoti. Žydu su trecziū wyru užpulė ant nekuriū wazmininko Strasburtyje ir nužudė wienu mufkethyq. Kammereris prifidraugawojo prie nužu-dymo prowyzoriaus Linhart'o cziapat. Po tam su kitais penkeis draugais užpul-dami išrubawojo wienu bankininką ir šėip žmogų Stutgarte. Wyne po swetimu wardu įftrades nušowė pulicifką Glubefį ir su kitais draugais nužudė užpuldami Gifertą ir jo giminę. Sugrižęs iš Szwei-cijos tapė Wyne fuimtas. Garnizuno fudas ji prafudyjo pagal išjiefkiojimūs; o Kammereris ne tik wifas razbajystės išsipajino, bet ir pasifake, jei nebutu tapęs fuimtas, kad ir toliaus taip elgdamasi buti gywenęs.

Mafkolija. Waršawa, 27. sept. Caras ir carėnė i Petrapilę pagrižo.

— Liepojanus užtas bušes padidina-mas, nės rudenyje ir žiemoje nefutelpą akrutai swetimu žemiu atėjusieji Lietuvos jawus i swetimas žemės gabenti. — Lie-pojifkai taip pat waldfios prašė, kad ju užtas su Niamuno upe gelfkeliu butu fuwie-nyjamas. Gelfkelis pareitu nū Rūmė-liškū (ant Niamuno) iki Kašubariū, fta-cijono Liepojanus gelfkelio.

— Saratowe nesenei tapė nužudyta ir apiplekta cėla gimine; užmūsti tapė nekuri našlė, jos abu waišu, fiuwėje, ber-nas ir waznyczia, tik wireje (kularka) ir našlės žindomas tūdfkis tepafiflito gywu, kuriūdu pasiflepufiu buvo. Žmogžudžei nėra dar atrafti.

Italija. [Koleros liga] Neapolyje 29. sept. 123 žmonės susirgo ir 64 mirė. Genuvoje 15 žmonių tūju maru susirgo.

Ši Wokietijos.

Berlynas. Cēcorius Wilius, kaip girdima, gale oktoberio mėnesio sugrįšęs, iš kur i Sigmaringius ant auffsines swod-bos Hohencoleriu kunigaikščiu pasidūšęs. Dabar esąs ant maneweriu Disselborpo laukise.

— Westpaliu katalikistoji bajorystė buvo ketinusi cēcoriui Münsteryje užsilai-kant malbos gromatą padūti, norėdama, kad meilijimai kataliku tos provincijos weros ir bažnyčios dalyje butu išpildomi. Cēcorius priėmimą tos gromatos atstūmes.

— Pagal socialistu žokaną iki šiol 800 užbraudimu spaudoš raštu yra nusidavę.

— Refursai galwoczius Einsteinas iš Nürnbergio nor sweto kalbą, kurią wisi žmonės suprastu, uždėti. Kokia toji bus, sunku žinoti.

Ši Lietuwos ir Rytprusiu.

Ragainė. [Žjegno tuwės]. Šwenta diena 28. sept. žjegno tuwės gerą burį Lietuwininku waiwu. Smagu buvo tožnam tikram Lietuwininkui žiūrėti, kaip tai gražai yra, kad Lietuwininkai Lietuwiskai sawo waiwus pamokinę žjegnobina. Silp-nuczei, pusdurnei būda musu kalbos prie-šininku persifinėti, kad sawo waiwus wo-tiskai prie kunigo leistu. Režinan, ko dėl mokitojai taip pasiprocewoja žuilo tuwus su wšomis žyomis persukti, idant wotiskai prie pamoklo stystu. Ar tai jie ko bijo, ar tai laukia garbės ar užmokesčio nū sawo pardėtinui, kad taip musu kubi-tius i wotietystę werczia? Tiems mokito-jams rasi didelė gėda, iš kuriu žuiles didis skaitlius Lietuwininku kunigininku yra.

— [Moklo kalba žuilese.] Rese-nei pradejo Osterodeje išeiti laiskas mozu-risktoje kalboje „Mazur“ as“. (Tai Mozuru pirmasis laikraštis.) Refurie taip wadi-namieje „maistininkai“ (Wokietis jako „sopagu laispytojai“) neturėjo nėko greicziaus bedaryti, kaip tam laiskui Diewas žino tokias išdawežiskas, paslawistiskas ar ny-jilistiskas mislis pristumti, kaip įšai wos padėjawo, jog diwisktoji teisybė už pamo-finimą kubieliu prigimtoje kalboje įstojanti. Szūs biauřišius nekuriu wotiskiu laik-raščiu apfelbimus „Mazur“ o“ rėdytė atstumdama praneša, kad konzerwathwu deputertu štyrimą priwelysenti; tik bene bušė tikėtina, kad žiuju tiesos jausmas nudalijimą weros pamoklo prigimtoje wienintelei suprantamoje kalboje saime užtaršes. — Kad taip butu, ir mums žmagiaus ant žirdies pasidarytu; ale ar tai nusidūda? Kad wieną kartą reikėjo konzerwathwu kandidotui ponui v. Plewei prie štyrimo pasižadėti, jog weros pamok-lą prigimtoje Lietuwisktoje kalboje kara-lystės saime užtaršes, tai to neapšiemė... Ko dėl? — Tū kart konzerwathwu prie-šininkai tolynžengiantieje Priekuleje lai-mėjo...

— [Ugnis.] Obsteiniūse nudegė wa-kare 26. sept. gaspadoriaus W. trobos su jawa is ir žieno žopostu. Škados nebuwo,

nės wiskas ugnies kaseje įpirkta. Tik prie ugnies wienas geras žmogus smertį gawo. Bonas Milaueris iš cje pat stabu ištiktas mirė. (P. Mil., kaip tuli Lietuwininkai žino, nors Wokietis, bet Lietuwisktoje kalbą geriaus mylejo, ne kaip tulas Lietuwinin-kas. Kaip aną metą peticionui dėl išlai-kyimo Lietuwininku kalbos parašus rinko, tai ir p. Mil. jawę prawarde prie Lie-tuwininku parašu priglaudė. Lengwi jam testie Lietuwos žemele!) M. J.

— [Raujasis gelškelis] iš Tilžės per Ragainę, Piskainį i Stalupėnus tarp Giršunu ir Prėwajū i musu pawietį įstodamas per Steponacius, Dorlaucius, Žauteliskius, Klingiporną, Dundelius eis. Toliaus ant Piskainio eis ar hale Wint-fnynu, Diepalotu, per Ulgirius ir Wiest-upius, ar hale Eigarui, Woczininku, Antstrebui per Klūnus, Rugupėnus, Stab-laucius i Piskainį. Nū Piskainio per Rarcziauninkus tarp Cimeniskiu ir Szariu i Stalupėnu pawietį įstos. — Ir wy-riausiasis prezidentas musu provincijos p. d-ras v. Schliedmann'as buvo dėl to dalyko musu krašte.

— [Mėnesio užtemimas] naktįje 4./5. oktoberio bus czėlas. Prasidėda 4. wakare ant 9 žėgoriaus. Tarp 10 ir 1/2 12 yra czėlasis užtemimas. Aptemimas pasi-baigia ant 1/2 1 žėgoriaus.

Tilžė. [Priaikintuju žudas.] 24. sept. darbininku du Antonas Prora-wiczia ir Edmundas Klejus iš Rusnės dėl žinomos neteisios priešėgos ir dėl iš-wadžiojimo ant neteisios priešėgos turėjo atsiliepti. Ubiem tapė ju piktadėjystės iš-rodytos ir pirmasis ant 2, antrasis ant 3 metu temnyčios prasudytas, to paties laiko garbės tiesos ir ant wšados teisybės, liudininkais su priešėga išklausinejama is buti, atimta. — 25. sept. Elzė Moku-lenė iš Gnybalu taip pat dėl neteisios priešėgos turėjo atsiliepti. Priaiikintieje ja tik nežinomos neteisios priešėgos kalta išrašti tegalėdami prasudėjo ant 6 mėnesiu kalėjimo, kuriu 3 mėnesius per išjiektojimo apkalimą atliktais pripažino. — Tą pacią dieną ir broliu du Augustas bei Kar-delis Rėdingiu iš Seikwicziu dėl pi-ningu piktadėjystės po sudu buwo. Pri-saikintieje teįbrado, kad jūdu tik bandymo nusizengimu nusikalstusiu, norėdamu atrastus netikrus piningus už tikrus išleisti, ir pra-sudėjo Augustą R. ant 1 mėnesio, Rardelį R. ant 14 dienu kalėjimo. Korawonės buwo per išjiektojimo apkalimą atliktomis išpažitos. — 26. septem. butelninkas Rėkštatis iš Szoku turėjo dėl neteisios priešėgos atsiliepti, kur prie Tilžės amtsudžio padaręs; priaiikintieje prasudėjo ant 2 1/2 meto temnyčios, 3 metu garbės prapul-dymo ir ant wšados apšaukė negalincziu buti liudininku perklausinejamu. — 27. sept. kupczelninkė Agatė Raudonatėnė iš Klaipėdos dėl bandyto nuzudymo 2 metais temnyčios ir paprastomis men-tesniomis korawonėmis apšudyta. — 29. sept. turėjo atsiliepti rubsiuwys Mikas Doratis, kėdžius Jonas Rniep'as, žlujauninkė Elzė Rabėšaudikė iš Ci-suliu dėl žinomos neteisios priešėgos ir gaspadoriaus funus Jurgis Rucyzs iš czia pat dėl išwadžiojimo ant to. Doratis išejo waldas, Rniepas gawo 2 metu,

Rabėšaudikė 1 metą ir Rucyzs 1 1/2 meto temnyčios. — 30. sept. pušto urėdininkas Altenbergis iš Klaipėdos dėl nusizengimo urėde, butent dėl nuslėpimo įtrauktu pin-igu atsiliepti turėjo. Priaiikintieje ji prasu-dėjo ant 2 metu kalėjimo. — Tą pacią dieną ir stalininkas Kreuz'as iš Stan-kaiczio dėl netikru piningu darymo apšty-stas, tapė ant 1 meto kalėjimo prasudytas.

Klaipėda. [Bažnyčios budamonė] Priekuleje dar neužbaigta. Gale nowem-berio galėsenti buti įšwentinta.

Labuwa. [Timbroš upės] prisklin-dimas ir išdžiūwimas wis didyn eina. Szia wakara wisai buwusi žolėms priželusi. Ši karaliskuju giriu pirma maltą gaben-dawo jaje, kōktai dabar jau nebeina.

Kaukėnai. 29. sept. [Bažnyčios koryczios įšwentinimas.] Prie įšwen-tinimo bažnyčios buwo daug augštu žmo-gyščiu musu krašto, ir patys waldžios prezidentai. Įšwentinimas Lietuwiskai ir wotiskai tapė atliktas. Prie koryczios ir triparwinė Lietuwisktoji karuna buwo matyti.

Turgaus prekia iš Tilžės.

	27. Sept. 1884.	M. 3	M. 3
Rwiczai, 42 1/2 filogr.	5 40	7	—
Ruger, 40 filogr.	4 30	5	30
Riezei, 35 filogr.	3 30	4	80
Awijos, 25 filogr.	2 60	3	20
Žirnei } rainieje, 45 filogr.	7	10	—
} baltieje, 45 filogr.	6 50	9	—
Sėwenei, 35 filogr.	6	7	—
Lymotai, 50 filogr.	16	—	—
Roputės, 45 filogr.	2	—	—
Swiestas, filogr.	2	—	—
Kiaubei, kapa	2 50	—	—
Pymas, eftolyteris (100 lyteriu)	24	—	—
Brangwynas, } eftolyteris	28	—	—
} lyteris	30	—	—
Riaulėna, filogr.	1	10	—
Wautėna, filogr.	80	—	90
Werbėna, filogr.	60	—	—
Awincziana, filogr.	80	—	—
Krūpai prašteje, filogr.	34	—	—
Awizu krūpai, filogr.	50	—	—
Szianas, centneris	1 90	2	30
Sziaudai, kapa po 600 filogr.	18	24	—

Berlyniškis rublio kursas. 1. sept. 100 rubliu 207 mf. 10 pf.

Apjatymai.

600 doleriu

ant pirmosios wietos ant lauku išdūdami; kas tūs piningus tur, pajako šio laiško redyštė.

Wienas mokintinis, Lietuwiskai ir wotiskai mokas, kaip ir stiprus **wyras** mašynai sukti yra įieškomas J. Syberto spaustuwės Ragainėje.

Hôtel de Péterbourg,

Tilžėje, augštoje ulyczioje, prisiūlo nakwnei ir ghywenimui su sawo wisu kūmi aprupintu restoracijonu. Pa-dorei įtaisytos stubikės nū 75 pf. iki 1 mf. 50 pf. kaip ir staldu tokiems 20 arkšiams randama. Wisi toje gaspadoje tarnau-jantieje **išmano Lietuwiskai.** Reikalui atsirandant keleiwei teneina pro šalį.

Stipri padori mergina — įsluginė prieš gerą algą yra **pradēm** reikalaujama; wietą pajako šio laiško spaustuwė.